

Innhold

- Hvorfor utnytte termisk masse til klimatisering?
- Prinsipp og forutsetninger for utnyttelse av termisk masse
- Et par eksempler...
- Termisk masse og nye TEK

Hvorfor utnytte termisk masse?

MILJØ

For å redusere bygningers energiforbruk til kjøling og ventilasjon og derigjennom redusere utslipp av klimagasser (CO₂)

Hvorfor utnytte termisk masse?

HELSE

Forskning viser at det er lavere forekomst av SBS i bygninger som klimatiseres passivt enn i bygninger med lokal kjøling og aircondition

Hvorfor utnytte termisk masse?

ØKONOMI

Redusert behov for kjøling og ventilasjon gir lavere investerings- og driftskostnader til tekniske installasjoner

Termisk masse som energireservoar

En termisk tung konstruksjon virker som et energireservoar i forhold til de rom konstruksjonen er eksponert mot. Energireservoarets egenskaper i forhold til rommet avhenger av:

- Evnen det har til å holde på varme (*varmekapasitet*)
- Evnen det har til å lede varme (*konduktivitet*)
- Hvordan dets varmekapasitet og konduktivitet harmonerer med døgnsyklusen til ytre påvirkninger av rommet

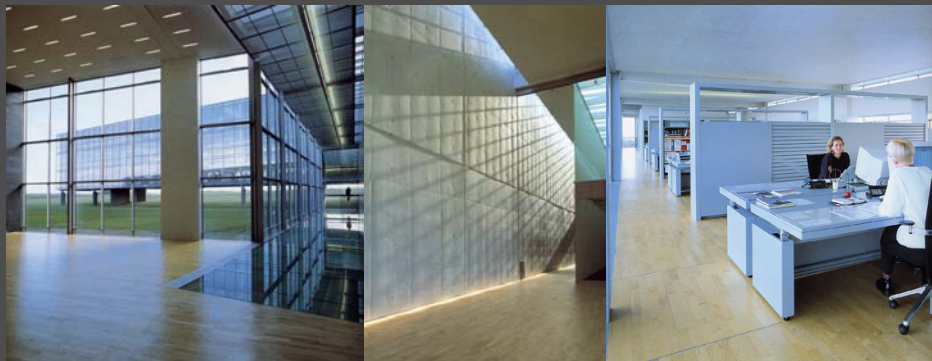
Noen illustrerende eksempler...

Mineralull leder varmen dårlig, og har dårlig varmekapasitet. Dette betyr at materialet ikke utgjør noe reelt reservoar.

Stål har god varmekapasitet men leder samtidig varmen for godt. Dette betyr at energireservoaret lades og tømmes for raskt i forhold til døgnsyklus.

Tre har også relativt god varmekapasitet, men leder varmen dårlig. Den dårlige ledningsevnen gjør at energireservoaret lades og tømmes for langsomt i forhold til døgnsyklus.

Betong og murverk har god varmekapasitet og moderat ledningsevne. Denne kombinasjonen gjør at energireservoaret kan lades og tømmes i samsvar med døgnsyklus.

B&O (1998) Struer, Danmark

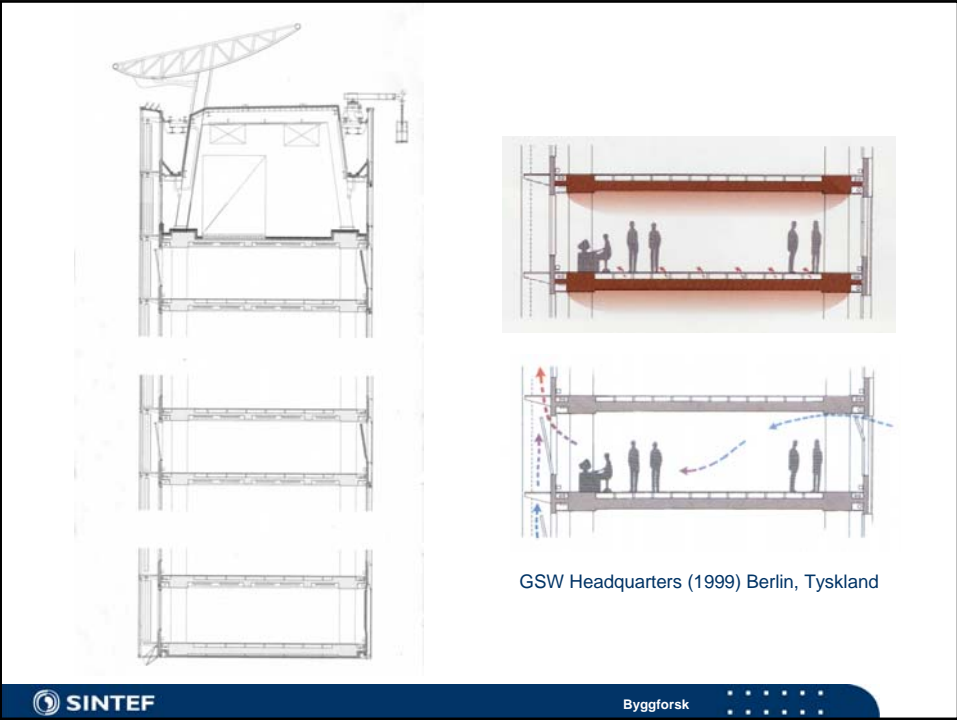
Forutsetninger

- Bygningsfunksjon med kjølebehov (næringsbygg)
- Den termiske massen må være eksponert mot rom som skal klimatiseres
- Den termiske massen som skal utnyttes som et termisk reservoar over døgnsyklusen må ligge innenfor isolasjonssjiktet
- For nattkjøling må den termiske massen kunne settes i termisk kontakt med kjølig natteluft

Forutsetninger

Anvendelse av termisk masse må sees i sammenheng med

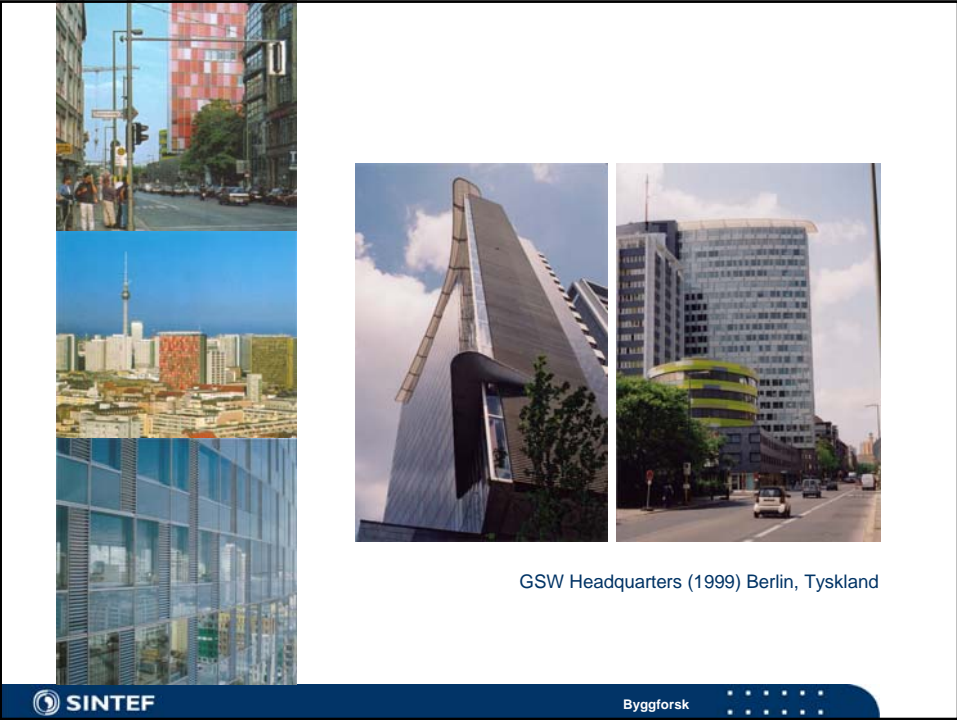
- naturlig eller mekanisk ventilasjon for nattkjøling
- utvendig solavskjerming
- dagslysutnyttelse og styring av effektiv el. belysning

GSW Headquarters (1999) Berlin, Tyskland

SINTEF

Byggforsk

GSW Headquarters (1999) Berlin, Tyskland

SINTEF

Byggforsk

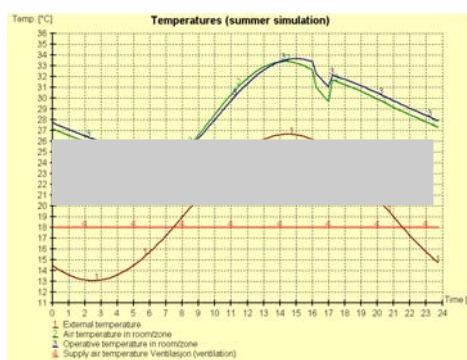

Simuleringseksempel

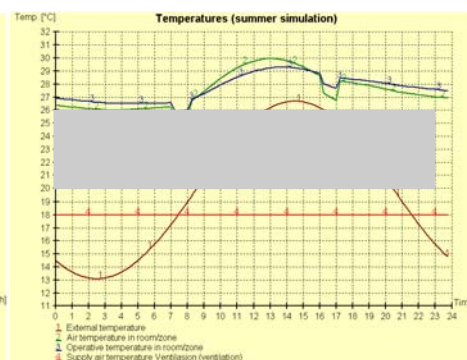
- Sydvendt kontor på 10 m²
- 2.24 m² vindu m. 2-lags energiglass og innvendige persienner
- Internlast: 12 W/m² belysning, 1 pc, 1 person (8 timer pr. dag)
- Ventilasjon: 10 m³/h m² med innblåsningstemperatur på 18 °C
- Lette trevegger i skillevegger og fasade
- Lette etasjeskillere i tre, panel i himling og 22 mm sponplate
- Etasjeskillere i betong med eksponert betong

Temperaturforløp dim. sommerdøgn

”Lett kontor”

”Tungt kontor”

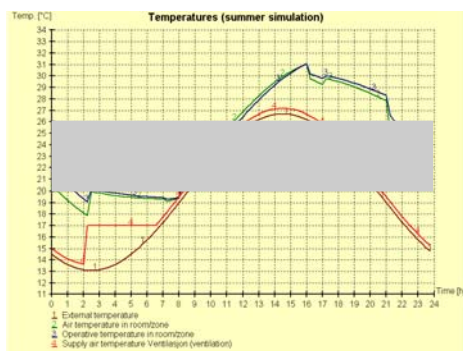
Så innføres:

- Nattkjøling
  - initieres når romtemperaturen på dagtid er over 25°C
  - slås av når romtemperaturen når 18 °C
  - Luftmengden økes til 20m³/h m²
- Utvendige solavskjerming

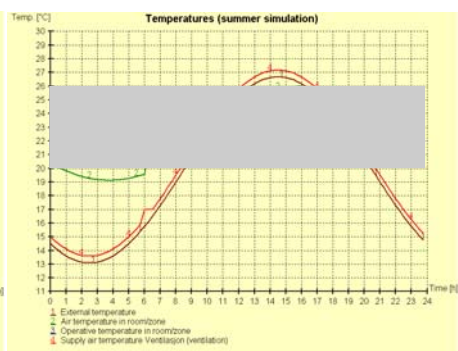
Det er ingen lokal eller sentral kjøling i simuleringseksempellet

Kontorbygg med nattkjøling

”Lett kontor”

”Tungt kontor”

Utfordringer

- Harde overflater gir akustisk (langtid)
- Bygningsdetaljering som eliminerer
- Samkjøring av aktive og passive (bygging/installasjon og drift)
- God håndverksmessig utføring, (bygging, installasjon og drift)

Teknisk forskrift til plan- og bygningsloven revisjon av TEK 97

Nye forskriftskrav, rev. TEK 97

§ 8-2. Energikrav

Byggverk skal utføres slik at det fremmer lavt energibehov. Byggverk skal lokaliseres, plasseres og/eller utformes med hensyn til energieffektivitet, avhengig av lokale forhold.

§8-21. Krav til energieffektivitet

Bygning skal være så energieffektiv at den enten tilfredsstiller de krav som er angitt til energiltak under bokstav a eller kravene til samlet netto energibehov (rammekrav) som angitt under bokstav b. Minstekrav i bokstav c skal uansett ikke overskrides.

Energiltak a)

- Samlet vindus- og dørareal < 20% av bygningens oppvarmede bruksareal
- U-verdi yttervegg: 0,18 W/m²K
- U-verdi tak: 0,13 W/m²K
- U-verdi gulv på grunn og mot det fri: 0,15 W/m²K
- U-verdi glass/vinduer/dører: 1,2 W/m²K inkl. karm/ramme
- Normalisert kuldebroverdi < 0,03 W/m²K for småhus og 0,06 W/m²K for andre
- Lufttetthet: 1,5 luftvekslinger pr. time ved ΔP 50Pa (2,5 for småhus)
- Årsmidlere temperaturvirkningsgrad for varmegjenvinner: 70 %.
- Spesifikk vifteeffekt (SFP) næringsbygg: 2,0/1,0 kW/m³s (dag/natt)
- Spesifikk vifteeffekt (SFP) bolig: 2,5 kW/m³s (hele døgnet)
- Automatisk utvendig solskjermingsutstyr *eller andre tiltak for å oppfylle krav til termisk komfort uten bruk av lokalkjøling*
- Natt- og helgesenking av innetemperatur til 19°C (17°C for idrettsbygg)

Det er tillatt å fravike et eller flere av energiltakene, dersom kompensierende tiltak gjør at bygningens energibehov ikke økes.

Nye forskriftskrav, rev. TEK 97

§ 8-2. Energikrav

Byggverk skal utføres slik at det fremmer lavt energibehov. Byggverk skal lokaliseres, plasseres og/eller utformes med hensyn til energieffektivitet, avhengig av lokale forhold.

§8-21. Krav til energieffektivitet

Bygning skal være så energieffektiv at den enten tilfredsstiller de krav som er angitt til energiltak under bokstav a eller kravene til samlet netto energibehov (rammekrav) som angitt under bokstav b. Minstekrav i bokstav c skal uansett ikke overskrides.

§8-22. Energiforsyning

Bygning skal prosjekteres og utføres slik at en vesentlig del av varmebehovet kan dekkes med annen energiforsyning enn elektrisitet og/eller fossile brensler hos sluttbruker.

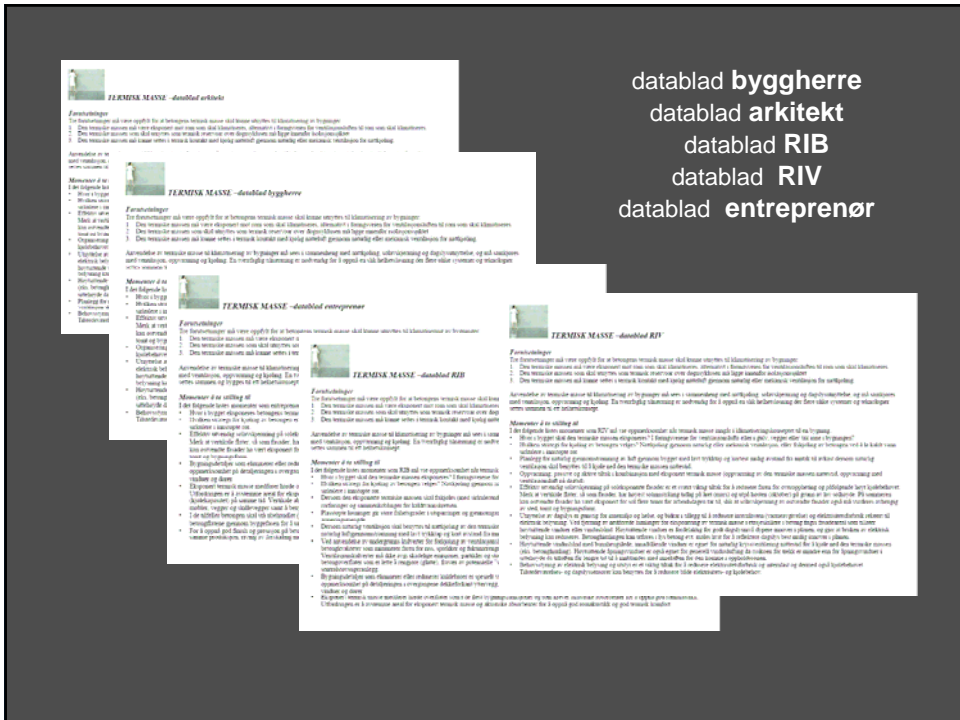

mindre **miljøbelastning**
lavere **energi**bruk
høyere **komfort**
lavere **byggekostnader**

Termisk masse og klimatisering av bygninger

datablad byggherre
 datablad arkitekt
 datablad RIB
 datablad RIV
 datablad entreprenør

Inger Andresen M.Sc. PhD
 Seniorforsker
SINTEF Byggforsk
 Arkitektur og byggteknikk

Tommy Kleiven M.Arch. PhD
 Forsker
SINTEF Byggforsk
 Arkitektur og byggteknikk

Bjørn J. Wachenfeldt M.Sc. PhD
 Forsker
SINTEF Byggforsk
 Arkitektur og byggteknikk

Takk for oppmerksomheten!